

Tanka László

Magyarok Amerikában és Ausztráliában

Modernkori honfoglalók

Bármely pontjára megyünk a világnak, mindenütt találkozunk magyar emberrel. Kiváltképpen így van ez a tengerentúlon, ahová az elmúlt másfél évszázadban országnyi magyar vándorolt ki. Ők voltak a modernkori honfoglalók, több millióan, megalapítva „Magyar Amerikát”. Igaz, nem lóháton, sátrastól, állatokat terelgetve, ijjal és nyílvezzővel a hátukon érkeztek az új hazába, hanem legtöbbször egy szál ruhában, kis cókómmal a kezben, pár dollárral a zsebben, nyelvtudás és ismeretség nélkül zarándokoltak az Újvilágba. Mentek, menekültek, határon szökve, szögesdróton átbújva, vizeket átúszva, turistacsoportból lemaradva, gőzhajóval, repülővel... ki, ahogyan tudott.

Nem hiszem, hogy korábban bármelyikük is készült volna arra, hogy valamikor meghódítsa Amerikát. Sokkal inkább gazdasági, a politikai vagy a lelki-vallási kényszer űzte el őket hazájukból. Menniük kellett. Ott hagyták vagyonukat, hazájukat, szeretteiket. Családok, barátságok, kapcsolatok, karrierok szakadtak-szakadnak szét. Gyakran örökre, nyomtalanul. És mi lett velük azután, ott kint, az Újvilágban? Hová mentek és mire vitték? Hol vannak a régi barátok, az egykori osztálytársak, ismerősök, kollégák? Hol vannak a szülők, testvé-

rek, a rokonság? Eltűntek-e az amerikai olvasztótégelyben, vagy még megmaradt valaminő érzelem, kapcsolat a magyarság iránt? S vajon most hol élnek, hogyan néznek ki, egyáltalán van-e hír róluk?

Mennyien és hányszor teszik föl ezeket a kérdéseket, keresve-kutatva a kivándoroltak, azok leszármazottai után. Nagyon keveset tudunk erről a „honfoglalásról”: a magyarok amerikai letelepedéséről, a Magyar Amerikáról s ennek szereplőiről. Így aztán gyakorta megválaszolatlanul maradnak ezek a kérdések. Mégis sokszor él a remény, hátha megtudunk Róluk valamit. Hátha érkezik egy icipici hír arról, hogy élnek, dolgoznak, boldogulnak. És egyszer majd hazajönnek.

Amikor több esztendővel ezelőtt elhatároztuk, hogy folyamatosan fölkeressük és bemutatjuk Amerika magyar közösségeit, magyarjait, magyar származású utódait, igazából nem sejtettük, mennyire nehéz fába vágtuk a fejszéinket. Hiszen a „kitántorgó magyarok” nemzedékről nemzedékre folyamatosan beilleszkedtek az amerikai társadalomba, generációról generációra beolvadtak az amerikai világba – sokuknál már csak egy-egy életrajzi adat, magyar név utal a hajdani gyökerekre. Nem ígérkezett könnyű feladatnak megtalálni őket. Kémény kutatómunkát igényelt az adatok

összegyűjtése, rendezése, feldolgozása. Könyvtárnyi irodalmat néztünk át, kérdőívek ezreit küldtük szét, ismerősök tucatjait kértük föl a segítségre, hogy aztán ebben a könyvben közreadhassuk az eddig összegyűjtött adatokat. Az a szándék vezérelt bennünket, hogy a tengerentúli, „országnyi magyar” sorsát, életét, teljesítményeit megismertessük az óhazával, ily módon is hazahozzuk, Magyarországra. Természetesen, korántsem lehet teljes ez a kötet, nem mutathatja be a több millió kivándorolt életrajzát egyetlen könyv sem, mégis hisszük, hogy méltóképpen reprezentálja, s a kutatók számára is számos hasznos információt nyújt. Munkánkat azzal a céllal indítottuk útjára, hogy időről időre bővítjük, folyamatosan gyűjtjük az életrajzi adatokat, s alkalomadtán újra közreadjuk.

Ebből a könyvből bizonyára kiderül, hogy bármilyen sanyarú módon és a világ bármely részére is veti a sors a magyarokat, tehetségük, tudásuk és szorgalmuk révén mindenütt érvényesülnek. Kierkezevén az Újvilágba, örömmel vettek minden munkaalkalmat, egy jó szót, egy tányér levest, egy fekvőhelyet valahol. Vállaltak munkát a bányákban, a dohányföldeken, a gyárakban, sokan eljutottak a kutatólaboratóriumokba, a filmgyárakba, a művészeti, az irodalmi világba, közéleti tisztségeket szereztek, sportkarriert futottak be. Akötetet lapozva az utóbbi évszázad magyarjai érvényesülésének ezernyi példáját olvashatjuk. Fontos volt számunkra, hogy a hétköznapok emberei is méltó helyet kapjanak a fejezetekben. Azok, akik nem értek el világhírnevet, nem kaptak díjakat, kitüntetések, talán kevésbé mondhatók si-

keresnek, ám szorgalmas munkájukkal, eszükkel, tehetségükkel tisztességesen megállták helyüket a mindennapi életben. Bizonyára, ők vannak a többen. Sokak fájdalma, hogy egykori hazájuk, a hivatalos civil és politikai élet korábban alig, az utóbbi időben növekvő, de még korántsem elegendő érdeklődést mutat irántuk. Pedig munkásságuk, befolyásuk, szellemi és anyagi erőik bizonyára bőven kamatoztathatók lennének az óhaza számára. Ha e könyv – egyfajta szellemi hídként – némiképp hozzájárul e kapcsolatok erősödéséhez, akkor már elértük célunkat.

Ha megkondulnak a harangok

Amikor valahol megkondulnak a harangok, s bim-bamjaikkal felverik a környék csöndjét, akkor mindig eszembe jut egy távoli, ausztráliai ismerősöm. Margitkának hívják, s hajdanán Szegedről fiatal lányként indult neki a világnak. Sydneyben kötött ki, ahol azután óvónőként, majd rádiósként élte le élete nagy részét. Tanította a gyerekeknek a magyar verseket, a magyar történelmet, s erősítette a rádióhallgatókban a magyar hitet. Ausztráliában mindent elért, amire vágyhat egy ember: szakmai siker, család, baráti társaságok, tengerparti szép lakás, világutazások stb. Ő mondta egy interjúban, hogy a hazaszeretet szó hallatán neki a szegedi dóm harangjai idéződnek föl, s föl villannak benne a fiatalkor élményei: az első szerelem, az utcák orgonailata, a frissen sült kenyér, a városi séták. És ez az, amit Ausztrália soha sem adhatott meg neki: a szegedi dóm harangzúgása. Merthogy annak a hangja számára egyedülálló.

Pedig építettek a magyarok haranglábat

szép számmal. Adakozásból, közerővel ékesítették templomjaikat. Melbourneben, Sydneyben és Brisbane-ben, s talán még több más magyar közösségi helyszínen is. Afféle kultikus jelkép a harang azon a vidéken. Mégis, az a harang, ott Ausztráliában másképpen szól. Más az üzenete.

Örökös kettősség kíséri végig a kivándorolt magyarok életét. Magukban hordozzák az örökölt magyar kultúrát, mentalitást, élményvilágot – miközben több-kevesebb sikerrel beilleszkednek egy idegen világba. Mivel ők érkeztek ide, nem pedig az idegen világ érkezett hozzájuk. Így aztán, ha Ausztráliában vannak, akkor egy idő után már visszakíváncoznak. Mindkét helyen itthon, de egyik helyen sem otthon? Ebben a különös kettősségben ma is tízezrek élnek Ausztráliában és Új-Zélandon. Távolság – lélekben mégis oly közel.

Valóban, nagyon messze van Magyarország ettől a két országtól. Tizennyolc-húszezer kilométer. Hajdanán hajóval három hónapig is eltartott az út, ma repülővel „csak” húszegynéhány óra. Kinek jutott eszébe ilyen messzire menni? Hát persze, hogy először azoknak, akik a könnyű meggazdagodás reményében szálltak hajóra. Néhány hónap hajózás után dűsgazdagon visszatérni Európába – ez nem egy rossz ötlet. De hát, ma már tudjuk, a valóságban nem volt annyira sok arany, mint amennyit reméltek. Egy ideig fúrták-túrták a földet az aranymezőkön, amíg erővel és pénzzel bírták, azután csalódottan mentek tovább, talán Amerikába.

Egészen a második világháború végéig csak szállingóztak a magyarok e kontinens felé, évről évre pár tucatnyian. Ám,

a világegés megindította a menekültáradatot, ekkor már több mint tizenötezen találtak itt új hazára. Felfedezték Új-Zéland és Tasmánia partjait is, s beljebb kerülve minden városban telepedtek le magyarok. Ez idő tájt jöttek létre a magyar szervezetek, intézmények, egyház-közösségek, klubok alakultak, magyar nyelvű iskolát indítottak, diplomákat építettek, focicsapatot, cserkészmozgalmat alapítottak – beindult a magyar élet a kis Magyar-Ausztráliában.

Azután jöttek az '56-os magyarországi forradalmi események, épp a melbourne-i olimpia kezdetén. Az odaérkező magyar csapatot ezer, a Himnusz éneklő magyar fogadta földre hajtott gyászszalaggal átkötött zászlóval. Aztán nem tért vissza félszáz magyar sportoló Melbourne-ből, miközben folyamatosan érkeztek kivándorlók, mintegy tizenötezen. Később, a jugoszláviai eseményekkel párhuzamosan az újabb és újabb menekülthullámok ismét ezrekkel gyarapították a magyarság ausztráliai létszámát. Mostanra a hivatalos statisztikák 62 ezer magyar származásúról szólnak, de a másod- és harmadgenerációs leszármazottak számbavételével ez a szám jócskán nyolcvanezer fölé emelkedhet. Ez már egy nagyobb magyar város létszámának is megfelel. Csakhogy ők eléggé szétszórtan élnek a kontinensen. Főként Sydneyben, Melbourneben, Brisbaneben, Adelaideben, a Gold Coaston, Perthben, Darwinban, Canberrában. Új-Zélandon főként Wellingtonban és Aucklandben, de Christchurchben és Dunedinben is akadnak magyarok, összesen több mint kétezen. Ott van a kezük nyoma a kontinens minden területén. Építészek,

tudósok, politikusok, képzőművészek, előadóművészek, sportolók, orvosok, irodalmárok, újságírók, üzletemberek tucatjai járultak hozzá tehetségükkel, tudásukkal és munkájukkal a kontinens fejlődéséhez. Bizonyítva, hogy bárhova is veti a sors a magyart, mindig megállja a helyét.

Az idő azonban felettük is elszállt. Az utolsó nagy generáció, az 56-osok ma már a hetvenes-nyolcvanas éveiket tapasztalják, ha a sors hosszú élettel áldotta meg őket. Sokuk azonban már eltávozott a földi világból. És vannak, akik úgy döntenek időskorukban, hogy visszatelepülnek Magyarországra. Ez két kérdést is felvet. A korábban létrehozott magyar értékek fenntartása, működtetése lassan lehetetlen feladattá válik. Mi lesz velük? Másrészt pedig, ki őrzi meg azt az értéket, amelyet az elmúlt évszázadban létrehozottak?

Ez a könyv azért készült, hogy bemutassa, milyen értékeket hoztak létre a magyarok Ausztráliában és Új-Zélandon. Karrierok százai mesélnek erről; bemutatjuk a legfontosabb közösségeket, fölillantjuk társasági életük egyes pillanatait, elmeséljük, hogyan zajlott le a kivándorlásuk, bepillantunk megjelent könyveikbe, íróasztalfiókjaikba: hogyan szólaltatták meg az emigrációs életér-

zést verseikben, irományaikban? És végül közreadunk egy hasznos címlistát.

Nem tudományos munka, nem is szociográfia ez a könyv, csupán egy gyűjtemény arról, milyen volt és milyen ma Ausztrália és Új-Zéland magyar világa. A huszonnegyedik órában készült ez a munka. Azoknak a közreműködésével, akik erkölcsi kötelességüknek érezték felkutatni-megkeresni az ausztráliai magyarok életrajzeit, létrehozott értékeit, eltűnőben lévő alkotásait. Mint amatőr néprajzkutatók és újságírók elmesélték az öregekkel a régi történeteket, pályafutásokat, feljegyezték a legfontosabb történéseket, eseményeket, kitöltették a kérdőíveinket, kihalászták a fényképalbumokból, a megsárgult újságcikkekből az érdekesebb felvételeket. Hogy aztán, így közreadva, megőrizzük az utókornak azt a hatalmas értékteremtést, amit Ausztráliában és Új-Zélandon a magyarok létrehozottak.

Kedves Olvasó, szándékaink szerint erről szól ez a könyv. És ha valahol Magyarországon egy harang megkondul, s meghalljuk érces zengését, gondoljunk arra is, hogy honfitársaink milliói vannak valahol a világ messzi-messzi országáiban. Ám, legyenek bármilyen messze is, a harangszó elhallatszik hozzájuk. És azt üzeni: haza csak egy van.

(Amerikai magyarok arcképcsarnoka, főszerkesztő: Tanka László, Médiamix Kiadó, Salgótarján, 2002; Ausztrália és Új-Zéland magyar világa, főszerkesztő: Tanka László, Médiamix Kiadó, Salgótarján, 2005)